

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (голям състав)

5 юли 2016 година*

„Преюдициално запитване — Член 267 ДФЕС — Член 94 от Процедурния правилник на Съда — Съдържание на преюдициалното запитване — Национално правило, което предвижда отвод на националния съд поради изразяване на предварително становище в преюдициалното запитване при установяване на фактическата и правната обстановка — Харта на основните права на Европейския съюз — Член 47, втора алинея и член 48, параграф 1“

По дело C-614/14

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Софийски градски съд (България), с акт от 15 декември 2014 г., постъпил в Съда на 31 декември 2014 г., в рамките на производство по наказателно дело срещу

Атанас Огнянов

в присъствието на:

Софийска градска прокуратура

СЪДЪТ (голям състав),

състоящ се от: К. Lenaerts, председател, А. Tizzano, заместник-председател, R. Silva de Lapuerta, М. Pešič, J. L. da Cruz Vilaça, Ал. Арабаджиев, С. Toader и F. Biltgen, председатели на състави, J.C. Bonichot, М. Safjan, М. Berger (докладчик), М. E. Jarašiūnas, С.G. Fernlund, С. Vajda и S. Rodin, съдии,

генерален адвокат: Y. Bot,

секретар: М. Aleksejev, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 12 януари 2016 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за нидерландското правителство, от М. Bulterman, С. Schillemans и М. Gijzen, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от W. Bogensberger, R. Troosters и V. Soloveytchik, в качеството на представители,

* Език на производството: български.

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 23 февруари 2016 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 267 ДФЕС, член 94 от Процедурния правилник на Съда, както и на член 47, втора алинея и член 48, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“).
- 2 Запитването е отправено в рамките на производство за признаване на съдебно решение по наказателно дело и изпълнението в България на наказание лишаване от свобода, наложено на г-н Атанас Огнянов от датски съд.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Съгласно член 94 от Процедурния правилник, озаглавен „Съдържание на преюдициалното запитване“:

„Освен отправените до Съда преюдициални въпроси преюдициалното запитване:

- а) съдържа кратко изложение на предмета на спора и на релевантните факти, така както са установени от запитващата юрисдикция, или поне изложение на фактите, на които се основават въпросите;
- б) възпроизвежда съдържанието на приложимите в случая национални разпоредби и ако е необходимо — релевантната национална съдебна практика;
- в) излага причините, поради които запитващата юрисдикция има въпроси относно тълкуването или валидността на някои разпоредби на правото на Съюза, както и установената от нея връзка между тези разпоредби и националното законодателство, приложимо в главното производство“.

Българското право

- 4 От акта за преюдициално запитване е видно, че съгласно член 29 от Наказателно-процесуалния кодекс (наричан по-нататък „НПК“) не може да участва в състава на съда съдия, който по-специално може да се счита предубеден. Според практиката на Върховния касационен съд (България) изразяването от съда на предварително становище по съществуващото на спора преди постановяването на крайния акт представлява частен случай на предубеденост.
- 5 В случай на предубеденост съдът е длъжен да си направи отвод, което означава, че първо, той спира да разглежда делото, второ, то се разпределя отново сред останалите съдии в съответния съд, и трето, новият съдебен състав разглежда делото отначало.

- 6 Ако съдията пропусне да си направи отвод, продължи да разглежда делото и постанови краен съдебен акт, този акт е опорочен, тъй като е постановен при условията на „съществено процесуално нарушение“. По-горната инстанция го отменя и връща делото за ново разглеждане от друг съдия.
- 7 Запитващата юрисдикция уточнява, че българската съдебна практика е особено стриктна при тълкуване на условието за „предубеденост“. В това отношение тя отбелязва по-специално че контролът за спазването на това условие се осъществява служебно и дори и най-беглото посочване от съда, отнасящо се до фактите по делото или до правната им квалификация, води автоматично до основание за отвод на съдията.
- 8 От акта за преюдициално запитване е видно също че изразяването на предварително становище от съдията води не само до негов отвод и отмяна на постановения от него краен акт, но и до образуване на дисциплинарно производство срещу този съдия. Всъщност съгласно точки 2.3 и 7.4 от Кодекса за етично поведение, на съдията е забранено да прави публично изявление относно крайния изход на поверено му за разглеждане дело, респективно да изразява предварително становище. Освен това точка 7.3 от този кодекс предвижда, че съдията може да обсъжда принципи правни проблеми, без да се позовава на конкретните факти и на правната им квалификация.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 9 С присъда от 28 ноември 2012 г., постановена от Retten i Glostrup (съд на Глоstrup, Дания), на г-н Огнянов, български гражданин, е наложено общо наказание от петнадесет години лишаване от свобода за грабеж при отегчаващи обстоятелства и убийство. След като е изтърпял част от наказанието лишаване от свобода в Дания, на 1 октомври 2013 г. г-н Огнянов е предаден на българските власти за изтърпяване на остатъка от наказанието в България.
- 10 С акт за преюдициално запитване от 25 ноември 2014 г. по дело C-554/14, Огнянов, потвърден и допълнен с два акта от 15 декември 2014 г., Софийски градски съд поставя на Съда различни въпроси относно тълкуването на Рамково решение 2008/909/ПВР на Съвета от 27 ноември 2008 година за прилагане на принципа за взаимно признаване към съдебни решения по наказателни дела, с които се налагат наказания лишаване от свобода или мерки, включващи лишаване от свобода, за целите на тяхното изпълнение в Европейския съюз (ОВ L 327, 2008 г., стр. 27), изменено с Рамково решение 2009/299/ПВР на Съвета от 26 февруари 2009 г. (JO L 81, 2009 г., стр. 24).
- 11 След поставяне на преюдициалните въпроси по дело C-554/14, Огнянов, Софийска градска прокуратура (България), страна по главното производство, иска по-специално отвод на състава на Софийски градски съд, разглеждащ делото, с мотива че в точки 2—4 от акта за преюдициално запитване, при излагане на фактическата и правната обстановка по посоченото дело, съдът е изразил предварително становище по фактически и правни въпроси, преди делото да бъде обявено за решаване.
- 12 Запитващата юрисдикция изразява съмнения относно допустимостта с оглед на правото на Съюза на национално правило като разглежданото в главното производство, което задължава съдебният състав на български съд да се отведе, когато в акт за преюдициално запитване, отправен до Съда, е изразил предварително становище при излагането на фактическата и правната обстановка по главното производство.

13 При тези обстоятелства Софийски градски съд решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Ще бъде ли допуснато нарушение на европейското право (чл. 267 ал.2 ДФЕС вр. чл. 94 от Процедурния правилник на Съда, чл. 47 и чл. 48 от Хартата на основните права на ЕС или други относими правила), ако съдът, който е отправил преюдициалното запитване, след получаване на преюдициалното заключение, продължи разглеждане на делото и постанови акт по същество — като не си направи отвод; основанията на този отвод е изразяване от съда на предварително становище в преюдициалното запитване по съществуващото на спора (а именно е приел за настъпила определена фактическа обстановка и е приел за приложима определена правна норма към тази фактическа обстановка).

Въпросът се задава с презумпцията, че при установяването на фактите и приложимото право, с оглед задаване на преюдициалното запитване, са спазени всички процедурни законови правила, с оглед защита на правото на страните да сочат доказателства и да пледират.

- 2) Ако се приеме по първия въпрос, че е законосъобразно продължаване на разглеждане на делото, ще бъде ли допуснато нарушение на европейското право, ако
- съдът възпроизведе без промяна в окончателния си акт всичко онова, което е приел в преюдициалното запитване, като относно тези фактически и правни разрешения откаже да събира нови доказателства и да изслушва страните; съдът фактически събира нови доказателства и изслушва страните само относно онези въпроси, които не са били приети за установени в преюдициалното запитване;
 - съдът продължи да събира нови доказателства и да изслушва страните относно всички относими въпроси — вкл. относно въпросите, за които вече е изразил своето становище в преюдициалното запитване — като в окончателния си акт възпроизведе своето последно становище, основано на всички събрани доказателства и след обсъждане на всички доводи на страните — както преди отправяне на преюдициалното запитване, така и след получаване на преюдициалното заключение.
- 3) Ако се приеме по първия въпрос, че е съобразено с европейското право продължаване на разглеждане на делото, то ще бъде ли съобразено с европейското право изборът на съда да не продължи да разглежда делото, вместо което да си направи отвод, защото продължаване на разглеждането му ще бъде в противоречие с националното право, което осигурява по-висока степен на защита на интересите на страните и на правосъдието. А именно, отводът е обусловен от:
- съдът е изразил предварително становище по делото — чрез преюдициалното запитване, преди произнасяне с окончателния си акт — което макар и позволено от европейското право, е забранено от националното право;
 - съдът ще формира окончателното си становище с два акта, а не с един акт (ако се приеме, че преюдициалното запитване не е предварително, а окончателно становище) — което макар и позволено от европейското право, е забранено от националното право?“.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

14 С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали член 267 ДФЕС и член 94 от Процедурния правилник във връзка с член 47, втора алинея и член 48, параграф 1 от Хартата трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национално правило,

което се тълкува така, че задължава запитващата юрисдикция да си направи отвод по висящото дело, поради това че в преюдициалното си запитване е изложила фактическата и правната обстановка по това дело.

- 15 Най-напред следва да се припомни, че производството за преюдициално запитване, предвидено в член 267 ДФЕС, е ключов елемент в правораздавателната система в Европейски съюз, което с установяването между Съда и юрисдикциите на държавите членки на диалог между съдии има за цел да осигури еднообразното тълкуване на правото на Съюза, което дава възможност да се осигури неговата безпротиворечивост, пълното му действие и автономията му, както и, в последна сметка, присъщия на това право характер, установен по силата на Договорите (вж. становище 2/13 от 18 декември 2014 г., EU:C:2014:2454, т. 176 и цитираната съдебна практика).
- 16 От постоянната съдебна практика следва, че въведеното с член 267 ДФЕС производство е инструмент за сътрудничество между Съда и националните юрисдикции, чрез който Съдът предоставя на националните юрисдикции насоки за тълкуването на правото на Съюза, които са им необходими за решаването на висящи пред тях спорове (вж. определения от 8 септември 2011 г., *Abdallah*, C-144/11, непубликувано, EU:C:2011:565, т. 9 и цитираната съдебна практика, от 19 март 2015 г., *Andre*, C-23/15, непубликувано, EU:C:2015:194, т. 4 и цитираната съдебна практика и решение от 6 октомври 2015 г., *Capoda Import-Export*, C-354/14, EU:C:2015:658, т. 23).
- 17 Отново съгласно постоянната съдебна практика член 267 ДФЕС предоставя на националните юрисдикции най-широко право да сезират Съда, ако сметат, че висящото пред тях дело повдига въпроси, които налагат тълкуване или преценка на валидността на разпоредбите на правото на Съюза за целите на решаването на отнесения до тях спор. Освен това националните юрисдикции са свободни да упражнят това право във всеки момент от производството, който според тях е подходящ (вж. решения от 5 октомври 2010 г., *Елчинов*, C-173/09, EU:C:2010:581, т. 26 и цитираната съдебна практика и от 11 септември 2014 г., *A*, C-112/13, EU:C:2014:2195, т. 39 и цитираната съдебна практика). Всъщност изборът на най-подходящия момент за отправяне на преюдициално запитване до Съда е от тяхна изключителна компетентност (вж. решения от 15 март 2012 г., *Sibilio*, C-157/11, непубликувано, EU:C:2012:148, т. 31 и цитираната съдебна практика и от 7 април 2016 г., *Degano Trasporti*, C-546/14, EU:C:2016:206, т. 16).
- 18 Необходимостта да се даде тълкуване на правото на Съюза, което да е от полза за националния съд, изисква последният да определи фактическия и правен контекст, в който се вписват поставените от него въпроси, или най-малкото да обясни фактическите хипотези, на които те се основават (вж. определения от 8 септември 2011 г., *Abdallah*, C-144/11, непубликувано, EU:C:2011:565, т. 10 и цитираната съдебна практика, от 19 март 2015 г., *Andre*, C-23/15, непубликувано, EU:C:2015:194, т. 5 и цитираната съдебна практика и решение от 10 март 2016 г., *Safe Interenvíos*, C-235/14, EU:C:2016:154, т. 114).
- 19 Изискванията относно съдържанието на преюдициалното запитване са посочени изрично в член 94 от Процедурния правилник, с който запитващата юрисдикция би следвало да е запозната в рамките на въведеното от член 267 ДФЕС сътрудничество и с който тя следва добросъвестно да се съобразява (вж. определение от 3 юли 2014 г., *Talasca*, C-19/14, EU:C:2014:2049, т. 21).
- 20 Освен това е безспорно, че целта на съдържанието се в актовете за преюдициално запитване сведения е не само да позволят на Съда да даде полезни отговори, но и да дадат на правителствата на държавите членки, както и на другите заинтересовани субекти, възможност да представят становища в съответствие с член 23 от Статута на Съда на Европейския съюз и Съдът трябва да следи тази възможност да се зачита, предвид факта, че по силата на този член само актовете за преюдициално запитване се съобщават на заинтересованите субекти (вж.

определение от 8 септември 2011 г., Abdallah, C-144/11, непубликувано, EU:C:2011:565, т. 11 и цитираната съдебна практика, и решение от 10 март 2016 г., Safe Interenvíos, C-235/14, EU:C:2016:154, т. 116).

- 21 На последно място непосочването на релевантния фактически и правен контекст може да бъде основание за явна недопустимост на акта за преюдициално запитване (вж. в този смисъл определения от 8 септември 2011 г., Abdallah, C-144/11, непубликувано, EU:C:2011:565, т. 12, от 4 юли 2012 г., Abdel, C-75/12, непубликувано, EU:C:2012:412, т. 6 и 7, от 19 март 2014 г., Grimal, C-550/13, непубликувано, EU:C:2014:177, т. 19 и от 19 март 2015 г., Andre, C-23/15, непубликувано, EU:C:2015:194, т. 8 и 9).
- 22 Следователно, когато запитваща юрисдикция като Софийски градски съд излага в своя акт за преюдициално запитване фактическия и правен контекст по главното производство, тя само изпълнява изискванията по член 267 ДФЕС и член 94 от Процедурния правилник.
- 23 При това положение обстоятелството, че запитваща юрисдикция като тази по главното производство представя в акта си за преюдициално запитване релевантната в главното производство фактическа и правна обстановка, отговаря на изискването за сътрудничество, присъщо на механизма на преюдициалното запитване, и само по себе си не може да наруши нито правото делото да бъде гледано от безпристрастен съд по член 47, втора алинея от Хартата, нито правото на всеки да се ползва от презумпцията за невинност, гарантирано с член 48, параграф 1 от Хартата.
- 24 В настоящия случай от прилагането на член 29 от НПК, както е тълкуван от Върховния касационен съд, и на точки 2.3, 7.3 и 7.4 от Кодекса за етично поведение, е видно, че представянето от български съдия на фактическата и правна обстановка по главното производство в акта за преюдициално запитване се приема като изразяване на предварително становище от този съдия, което води не само до неговия отвод и отмяна на крайния му акт, но и до образуване на дисциплинарно производство срещу него.
- 25 Поради това национално правило като разглежданото в главното производство може да доведе по-конкретно до това националният съдия да предпочете да не поставя на Съда преюдициални въпроси, за да избегне отвод, налагане на дисциплинарни наказания или отправяне на недопустим акт на преюдициално запитване. Следователно подобно правило засяга правомощията, признати на националните юрисдикции с член 267 ДФЕС, а с това и ефективността на сътрудничеството между Съда и националните юрисдикции, въведено с механизма на преюдициалното запитване.
- 26 Предвид всички изложени съображения на първия поставен въпрос следва да се отговори, че член 267 ДФЕС и член 94 от Процедурния правилник във връзка с член 47, втора алинея и член 48, параграф 1 от Хартата трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национално правило, което се тълкува така, че задължава запитващата юрисдикция да си направи отвод по всящото дело, поради това че в преюдициалното си запитване е изложила фактическата и правна обстановка по това дело.

По втория въпрос

- 27 С втория си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали правото на Съюза, по-специално член 267 ДФЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска след постановяването на решение по преюдициалното запитване запитващата юрисдикция да не внесе промени във фактическите и правните констатации, които е направила в акта за преюдициално запитване, или, обратното — да изслуша отново страните и да събере нови доказателства, които могат да я накарат да промени тези констатации.

- 28 В това отношение следва да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика член 267 ДФЕС изисква запитващата юрисдикция да гарантира пълното действие на даденото от Съда тълкуване на правото на Съюза (вж. в този смисъл решение от 5 април 2016 г., PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, т. 38—40 и цитираната съдебна практика).
- 29 Нито тази, нито някоя друга разпоредба от правото на Съюза обаче изисква, след постановяване на решението по преюдициалното запитване, запитващата юрисдикция да промени фактическите и правните констатации, които е направила в акта за преюдициално запитване. Също така никоя разпоредба от правото на Съюза не забранява на тази юрисдикция да промени преценката си относно релевантната фактическа и правна обстановка след постановяването на това решение.
- 30 Предвид гореизложените съображения на втория поставен въпрос следва да се отговори, че правото на Съюза, по-специално член 267 ДФЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че не изисква, нито забранява, след постановяване на решението по преюдициалното запитване запитващата юрисдикция да изслуша отново страните и да събере нови доказателства, които могат да я накарат да промени фактическите и правните констатации, които е направила в акта за преюдициално запитване, при условие че гарантира пълното действие на даденото от Съда тълкуване на правото на Съюза.

По третия въпрос

- 31 С третия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да установи дали правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска тя да приложи национално правило като разглежданото в главното производство, за което е прието, че противоречи на правото на Съюза, поради това че това правило осигурява по-висока степен на защита на основните права на страните.
- 32 В това отношение най-напред следва да се отбележи, че не може да се приеме схващането, на което се основава този въпрос, че разглежданото в главното производство национално правило гарантира на правния субект засилена защита на правото му делото да бъде гледано от безпристрастен съд по смисъла на член 47, втора алинея от Хартата. Всъщност, както е посочено в точка 23 от настоящото решение, обстоятелството, че в изпълнение на изискванията по член 267 ДФЕС и член 94 от Процедурния правилник запитващата юрисдикция излага в акта за преюдициално запитване фактическата и правната обстановка по съответното главното производство, само по себе си не нарушава това основно право. Следователно не може да се приеме, че задължението да се отведе, което посоченото правило налага на запитващата юрисдикция, направила подобно изложение в рамките на преюдициалното запитване, допринася за осигуряване на защитата на посоченото право.
- 33 След това уточнение следва да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика постановеното от Съда решение по преюдициалното запитване обвързва националния съд по отношение на тълкуването, съответно валидността на разглежданите актове на институциите на Съюза при решаването на спора в главното производство (вж. решения от 20 октомври 2011 г., Interdil, C-396/09, EU:C:2011:671, т. 36 и цитираната съдебна практика и от 5 април 2016 г., PFE, C-689/13, EU:C:2016:199, т. 38).
- 34 Освен това следва да се подчертае, че съгласно трайно установената съдебна практика националният съд, натоварен в рамките на своята компетентност с прилагането на разпоредбите на правото на Съюза, е длъжен да гарантира пълното действие на тези норми, като при необходимост по собствена инициатива остави без приложение разпоредбите на националното законодателство, които им противоречат, без да е необходимо да иска или да изчаква тяхната предварителна отмяна по законодателен път или по какъвто и да било друг

конституционен способ (вж. решения от 20 октомври 2011 г., *Interedil*, C-396/09, EU:C:2011:671, т. 38 и цитираната съдебна практика, от 4 юни 2015 г., *Kernkraftwerke Lippe-Ems*, C-5/14, EU:C:2015:354, т. 32 и цитираната съдебна практика и от 5 април 2016 г., *PFE*, C-689/13, EU:C:2016:199, т. 40 и цитираната съдебна практика).

- 35 На последно място е важно да се добави, че изискването да се гарантира пълното действие на правото на Съюза включва и задължението за националните юрисдикции при необходимост да изменят постоянната съдебна практика, ако тя се основава на тълкуване на националното право, което е несъвместимо с правото на Съюза (вж. в този смисъл решение от 19 април 2016 г., *DI*, C-441/14, EU:C:2016:278, т. 33 и цитираната съдебна практика).
- 36 Следователно в настоящия случай запитващата юрисдикция е длъжна да осигури пълното действие на член 267 ДФЕС, като при необходимост по собствена инициатива не приложи член 29 от НПК, както е тълкуван от Върховния касационен съд, когато това тълкуване не е съвместимо с правото на Съюза (вж. в този смисъл решение от 19 април 2016 г., *DI*, C-441/14, EU:C:2016:278, т. 34).
- 37 Предвид гореизложените съображения на третия поставен въпрос следва да се отговори, че правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска запитващата юрисдикция да приложи национално правило като разглежданото в главното производство, за което е прието, че противоречи на правото на Съюза.

По съдебните разноси

- 38 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноси. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (голям състав) реши:

- 1) Член 267 ДФЕС и член 94 от Процедурния правилник на Съда във връзка с член 47, втора алинея и член 48, параграф 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национално правило, което се тълкува така, че задължава запитващата юрисдикция да си направи отвод по висящото дело, поради това че в преюдициалното си запитване е изложила фактическата и правната обстановка по това дело.**
- 2) Правото на Съюза, по-специално член 267 ДФЕС, трябва да се тълкува в смисъл, че не изисква, нито забранява след постановяване на решението по преюдициалното запитване запитващата юрисдикция да изслуша отново страните и да събере нови доказателства, които могат да я накарат да промени фактическите и правните констатации, които е направила в акта за преюдициално запитване, при условие че гарантира пълното действие на даденото от Съда на Европейския съюз тълкуване на правото на Съюза.**
- 3) Правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска запитващата юрисдикция да приложи национално правило като разглежданото в главното производство, за което е прието, че противоречи на правото на Съюза.**

Подписи

